

IRODALMI ÉRTESÍTŐ.

A „Kriza Album“ Kovács János szerkesztésében és kiadásában megjelent. Ezelőtt több évvel a kolozsvári unitárius főtanoda lelkes ifjúsága emlék-táblával jelölte meg a költő születésházát Nagy-Ajtán.

A nemzeti kegyelet fényes ünnepélyben nyilvánult. A Magyar Tud. Akademia, a Kisfaludy társaság, az Erdélyi Muzeum-egylet és más testületek üdvözlő irataikkal és képviselőik által vettek részt az ünnepélyen.

Az itt mondott beszédek vannak ez Albumba a hálás tisztelettel indított vő által összegyűjtve s azonkívül Kriza barátainak és tisztelőinek művei, melyek megelőzőleg és később írtak. Az ország több kiváló írója irt az Albumba. És az egész gyűjteményből kedvesen elevenül meg az a rokonszenves kép, mely a Kriza Jánosé, a halhatatlan népköltőé.

Az ifjúság buzdulni fog az ő példáján, lelkesülést fog meríteni a költészet iránt s „régii fényénél gyujt uj szövétneket.“ Ismerői és tisztelői készséggel lépnek az emlékirókkal az ő vonzó egyénisége társaságába, s a Kriza-album náluk otthonra fog találni.

A dicséretes gondnal összeállított és beosztott csinos kiállítású könyv ára 1 frt. A kegyelet és szeretet munkája levén ez egész emlékkönyv, a jövedelem az ünnepélykor alapított „Kriza János alaphoz“ fog csatoltatni, melynek kamatai az ifjúság körében kitüzendő szépirodalmi pályázatokra fordittatnak. Az Album kapható Kovács János tanárnál Kolozsvárt s 1 frt 15 krért bérmentve küldetik.

A módszerről. Irta dr. Brassai Sámuel, a M. T. Akadémia tiszt. tagja. Második, javított kiadás. Kiadta Stein János, m. kir. egyetemi könyvkereskedése Kolozsvárt.

E könyvet vegyék meg a tanárok és mindazok, a kik tanítással foglalkoznak! Egy élő tanító-mestertől se tanultak többen hazánkban, mint a tanítás e legidősebb és e legnagyobb mesterétől és egytől se fognak a tanításra nézve többet tanulni, mint e ma is ifju szellemű bölcselőtől. Hány nemzedék szenved hátrányt a miatt, hogy a módszer hiányos vagy nem helyes, a melyen tanittatnak. Hány tanuló van, kiknél a magasabb osztályokban is alig találunk bár egy tiszta fogalmat! Elismerjük, hogy ez nem mindig a módszer számlájára irandó

fel, mert vannak tanulók, kik nem bírnak a legjobb módszer mellett is tanulni. De az is bizonyos, hogy jó módszerrel a gyengébb tehetségű tanulókat is többre lehet vinni s a jobbaknak meg a tudományok elsajátítását éppen könnyüvé tenni.

E könyv megmondja hogyan tanítsunk: az eszmék elkészítésével, a tanítás fokozatosságával, a tanítandó eszméknek a tanítvány elméje érettségéhez szabásával, mindennek a maga neme és módja szerint való tanításával, az eszmék rendezésével, következetességgel, czélszerű ismétléssel stb.

A módszer, melyet szerző az egyes tantárgyakra is kiterjedve részletesen kifejt, egy hosszú élettapasztalat és éles ítélőtehetség nagy-sikerű eredménye.

Vegyék meg a tanárok és mindazok, a kik tanítással foglalkoznak, e könyvet. Nagy hasznukra leend. Kapható Stein János könyvkereskedésében Kolozsvárt.

Unitárius kis könyvtár. Szerk. *Derzsi* Károly budapesti unitárius lelkész. XLIX--LIII. Tartalom: *Imakönyv* dr. Martineau Jakab után. Ez ötös füzet, mely együtt egy csinos kis könyvet tesz ki, egyike az „Unitárius k. k.“ legérdekesebb füzeteknek.

Dr. Martineau Jakab nemcsak nagyhirű bölcész, hanem mint pap is számos kitűnő egyh. beszédet és imát irt. Tőle vannak ez imák lefordítva. Sokban eltérnek azok a mi imáinktól. Vannak kifejezések, a melyek előttünk szokatlanok. De általán szépek, főlem.ők és magasztosak. És szépen vannak átültetve.

Az imák, nagyobbrészt reggeliek és estéliek és aztán olyanok, melyek reggel és este is mondhatók s vannak köztük bűnbánatiak is. Minél többször fogják ez imákat olvasni a családokban, annál inkább fogják érezni a légkör jótékony hatását, melyben azok mozognak.

Növeli a könyv értékét, hogy a végén szertartás-mintát közöl *házi és családi istentiszteletre*, mely énekből, imákból és a biblia egyes részeinek olvasásából áll, s melynek meghonosulása nagyon óhajtható.

Ismételjük e füzet egyike a legértékesebb füzeteknek, melyeket az U. k. könyvtár angolból dolgozva közreadott, ha nem a legértékesebb.

A könyv szép nagy betűkkel van nyomtatva, s ára csak 25 kr., angol kötésben 60 kr. Tíz példány a füzöttekből egyszerre megrendelve 2 frt 10 kr. Kapható Derzsi Károly szerkesztőnél (Budapest, V. ker. Koháry ut. 4. sz.) és Kókai Lajos könyvkereskedőnél (Budapest Károli u. 1. sz.)

„A mi otthonunk“ czim alatt dr. *Maszyk* Endre és *Stromp* László pozsonyi theol. akad. tanárok „evangyeliomi protestans társa-

dalmi s családi heti lapot indítanak. Az első szám a reformatio évforduló ünnepén oct. 31-én jelenik meg s a lap ára 4 frt lesz. Szerencsét kívánunk a vállalatához.

A magyar irodalom története. Irta *Bodnár Zsigmond* egyetemi magán tanár. XII. füz. A Zrinyiászt tárgyalja folytatólag és más elbeszélő költeményeket a XVII-ik száz évből. E füzetben foglalkozik a magyar szini irodalom úttörőjével Felvinczi Györggyel is.

Az Athenaeum Kézi Lexikona. Szerk. dr. *Acsády Ignác*. A 23., 24., 25., 26. füzetek az L. M. N. anyagát tartalmazzák több díszes melléklettel. E füzetek is éppen oly szabatosággal vannak szerkesztve mint a megelőzők.

KÜLÖNFÉLÉK.

Egyházi főtanácsunk. Mire e sorok megjelennek egyh. főtanácsunk tagjai évi közgyűlésre jönnek össze Kolozsvárt. Üdvözljük törvényhozó testületünk tagjait, kik az Egyh. képv. tanács egy évi munkálkodását számba venni és a további munkálkodásra határozatokat hozni lesznek hivatva. Vezérelje a bölcsesség és szeretet lelke oly mértékben, mint azt ama magasabb érdekek kívánják, melyeknek gondos ápolása az egyház előmenetele és erősödése!

Renán Ernő, a híres francia író oct. 3-án meghalt, hatvankilenc éves korában. Korunk egyik legfényesebb szelleme aludt ki az ő halálával. A francziák legnagyobb stylistájukat szemlélték benne s ragyogó műveit az egész mivelt világ olvasta. Főbb munkái: „A Jézus élete“ és „Izrael történelme“, mely utóbbiból folyóiratunk is közölt kivonatot. E kiváló szellemről bővebben is meg fogunk emlékezni.

Berde Áron. Az Akadémiai Értesítő augustusi füzetében érdekes nekrológ jelent meg elhunyt jelesünkről, Berde Áron akadémiai tagról. E nekrológ egy pár részletét azonban nem hagyhatjuk szó nélkül.

Ellenmondást látunk a nekrológ azon adatában, hogy Berde Áron az unitárius egyháztól tanári székre megválasztva, s az egyház költségén külföldi egyetemre küldve, ott külföldön az Értesítő szerint „nem — mint legtöbb barátai — ügyvédi, közhivatali vagy udvari tiszt pályára, de a selmeczi bányászakadémiához készült, a hol leghamarább célhoz lehetett jutni.“ Tudtunk szerint Berde kizárólag az unitárius egyház szolgálatára és nem a schweiczi bányászakadémiához készült. Az unitárius egyház engedélyével pályázott 1849-ben a kir. lyceumhoz is, mely meghiusult pályázat története a nekrológban fölösleges részletezéssel van előadva.

Ellenmondást találunk annál az adatnál is, mely Berde Áronnal a Heti Lap cz. politikai lapot egy helyt 1875. mártius 31-ig s néhány sorral alább már csak 1859. dec. 29-ig szerkeszteti. Berde több lapnak volt az alapítója s szerkesztői munkásságát akár az erdélyi muzeum könyvtára, akár a bpesti Nemzeti Hirlapkönyvtár segélyével nem lett volna nehéz tisztázni. Az Értesítő megleghangú nekrológja szerint: „ Berde társadalmi, polgári és közszolgálati egész körét betöltötte; kiváló tehetségével mindig a közjóra munkálkodott . . . 1892. jan. 25-én megszűnt élni, özvegyet hagyott hátra és egy fiút, elegendő vagyont s országszerte ismert neve becses örökségét.“ E szép befejezést az Emke és a nemzeti színház, az erdélyi múzeum s a gazdasági egyesület körüli közhasznú és áldozatkész fáradozása teszi teljessé és az elhunytat a mi emlékezetünkben elfeledhetlenné.

A revideált tanítói nyugdíjtörvény (1891. évi 43. t.-cz.) végrehajtására közelebről adattak ki a ministeri utasítások a tanfelügyelőségekhez és az adóhivatalokhoz. A törvény végrehajtása ezek alapján vétetett foganatba. A nyugdíjjárulékok közadók módjára kezeltetnek s mind a nyugdíjintézeti tagok, mind az iskolafentartók kötelesek járulékaikat minden felszólítás nélkül az év két első hónapjában befizetni; azontúl 6% késedelmi kamat számíttatik. Az iskolafentartók szavatossággal tartóznak tanítóikért is ezek járulékaiknak befizetése iránt. Hosszabb időn át felhalmozott késedelmek részletekben leendő törlésére a pénzügyigazgatósághoz kell folyamodni, mely ötven forintig terjedő összegre időhaladékot adhat. Nyugdíjtöbbletet biztosítani többé nem lehet, de az eddigi hasonló biztosítások érvényben tarthatók, ha az illetők erre vonatkozó igényük fenntartását a tanfelügyelő útján bejelentik. A biztosítási minimum azonban 300 frt, ha tényleg kevesebb is a tanítói fizetés; az eddigi 250 forintos legkisebb tételek tehát mind felemeltetnek s a díjak 2%-ban úgy szedetnek be. A nyugdíjazások is ez évben már tényleg ez alapon eszközöltetnek. Úgy, hogy a ki pl, 1870. óta szolgál 200 forintos állomáson s az idén nyugdíjba megy, nyugdíjul kapja tíz évre háromszáz forint 40%-át, azután évenként 2%-ot, együtt tehát 64%-ot, vagyis 192 forintot. A mi a legkisebb javadalmu tanítóknál igen nagymérvű jótétemény, úgyanynira, hogy sokan lesznek, a kik tényleg nagyobb összeget kapnak nyugdíjul, mint a mekkora fizetésük volt. Szükséges azonban a kántor-tanítóknál a tanítói és kántori fizetések különválasztása, mert ez utóbbiak nem számíttatnak be a nyugdíjba s így a 300 forintot meghaladó javadalmaknál a kántor-tanítók rövidséget fognak szenvedni. A nyugdíjkezelő bizottság ugyanis az el nem különített jövedelmet egyszerűen két részre osztja

s csak az egyik részt veszi nyugdíjazási alapul. A végleges minőségben alkalmazott tanítók kötelesek minden felszólítás nélkül belépni a nyugdíj-intézetbe; a ki ezt elmulasztja, a belépése előtti szolgálati idejét elveszti, mert mindenki csak a belépése évétől számítva vétetik fel. Ha azonban valaki belépése előtt ideiglenes minőségben szolgált, de már akkor képesítve volt, a szolgálati idő beszámítását is kérheti, ha a kétféle szolgálat között megszakítás nem volt. A felvételi folyamodáshoz szükséges: keresztlevel, oklevél, szolgálati bizonyítvány és díjlevél vagy kinevezési okmány. Ha valaki időközben nagyobb fizetésbe lép elő, ezt megfelelő okmánnyal igazolva — folyamodhatik nyugdíjalapjának felemelése iránt. Ha akár iskolafenntartó, akár tanító a járulék kirovását magára nézve sérelmesnek tartja, helyesbitésért egy félévi záros határidőn belül folyamodhatik. Későbbi folyamodás azonban nem vétetik tekintetbe.

A jelen iskolai éven kezdve minden iskolai hatóság (iskolaszék, gondnokság) köteles a beiratkozott növendékektől fejenként és évenként 15 krajczárt szedni fel s azt együttesen, a létszámot igazoló hivatalos bizonyítvánnyal az adóhivatalba a tanév elején beszolgáltatni a nyugdíjalap javára.

Ezek a revideált nyugdíjtörvény és végrehajtási szabályzat leglényegesebb intézkedései. Egyebekben minden adóhivatal és tanfelügyelő felvilágosítást nyújt.

—a—cz.

Segédtanfelügyelői állást szervezett a közoktatásügyi miniszter a nagy munkakörrel bíró kolozsmegyei tankerületben — s arra dr. Szabó Mihály középtanodai tanárjelöltet nevezte ki, a ki eddig Dicső-Szent-mártonban volt az árvaszéknél alkalmazásban.

Gyászhirek: *Hajós Gyula*, magyar királyi mérnököt a legfájdalmasabb vesztés találta áldott jó nevének *Dobray Emmának* f. évi sept. 21-én, életének 23-ik, boldog házasságának 5-ik évében Kolozsvárt történt halálában. Az elhunytat Hajós János ny. minist. tanácsos, dr. Hajós Béla és Hajós Róza, Csongvay Lajosné gyászolják mindennekfelett.

Sepsiszentiváni *Szentiványi János* keresk. akadémiai tanár f. évi sept. 25-én élete 33-ik s boldog házassága 7-ik évében hosszas szenvedés után jobb létre szenderült. A jeles tehetségű és szép készű tanár korai elhunyt nejét Salamin Stephanie-t és az elhunyt édes anyját Sebe Máriát férj. dr. Balog Pálnét érinti legfájdalmasabban.

ARANYKÖNYV.

ADAKOZÁSOK A SZ.-UDVARHELYT ÉPÍTENDŐ TEMPLOMRA.

V. Közlemény.

74. Mikó Béla N.-Bányáról 3 *frt.*

75. Ambrus Ferencz Csehélfalváról egyesek adakozásából 3 *frt* 35 *kr.*; az eklézsia pénztárából 5 *frt.*; együtt 8 *frt* 35 *kr.*

76. Gyöngyösi István gy. ivén M.-Vásárhelyről (másodsor) Szász Dénes 5 *frt.*; Beke József 1 *frt.*; özv. Dési Farkasné 1 *frt.*; Duducz testvérek 60 *kr.*; Leczter Sámuel 1 *frt* 50 *kr.*; Reichardspereg 50 *kr.*; Schwarcz testvérek 5 *frt.*; Grün Izsákné 50 *kr.*; Biró Sándor 50 *kr.*; Rosnyai István 1 *frt.*; Bucher Pál 50 *kr.*; Petrás Géza 50 *kr.*; Kohn Gidály 20 *kr.*; Tellmann József 2 *frt.*; Dájbukat János 1 *frt.*; G. Pap Máté 1 *frt.*; Péterfi Anna 1 *frt.*; Temesvári Mihály 50 *krajczár.*; Holczter Gyula 20 *kr.*; Daboczi József 20 *kr.*; Knöpfler Vilmosné 1 *frt.*; Marosi Ödön 50 *kr.*; Kindrai János 50 *kr.*; Izmael Ferencz 50 *kr.*; Csiki Gergely 1 *frt.*; Harmat Sándor 2 *frt.*; Rosenblum 10 *kr.*; Gáspár Gyula 40 *kr.*; Temesvári Béla 1 *frt.*; Kempe és Echwart 1 *frt.*; együtt 31 *frt* 70 *kr.*

77. Ravai eklézsia gy. ivén: az ekklézsia 3 *frt.*; Végh Mihály lelkész 1 *frt.*; ifj. Izsák Mózes 50 *kr.*; Kecskés Izsák 33 *kr.*; Spilmann Lázár 50 *kr.*; Andrászi Dénes 10 *kr.*; özv. Gergely Mózesné 5 *kr.*; gabonában többen 14 *frt* 52 *kr.*; együtt 20 *frt.*

78. Bordisi ekklézsia gy. ivén: az ekklézsia 1 *frt.*; Vajda Mihály 50 *kr.*; Vajda Imre 20 *kr.*; Vajda Ferencz 20 *kr.*; Vajda Ignác 10 *kr.*; Balázs Mihály 5 *kr.*; Nagy János 5 *kr.*; gabonában többen 40 *kr.*; együtt 2 *frt* 50 *kr.*

79. Székely Miklós Tordáról 10 *frt.*

80. Lőrinczi Dénes segédlelkész gy. ivén Hódmezővásárhelyről: Benczur István 10 *frt.*; Lőrinczi Dénes 3 *frt.*; Kovács József és neje 25 *frt.*; Aczél Luiza 5 *frt.*; Gajdein László 50 *kr.*; Hermann Béla 2 *frt.*; Molnár Erzsébet 1 *frt.*; Pásztor István 1 *frt.*; Molnár Judit 1 *frt.*; Imre Pál 1 *frt.*; Elek János 50 *kr.*; Vékony Sándor 40 *kr.*; Baan Ferencz 1 *frt.*; Szalai Mária (ref.) 40 *kr.*; Zöld Józsefné (ref.) 20 *kr.*; Kardos Ferencz 50 *kr.*; Korkogyan János 30 *kr.*; Forrai Mária 50 *kr.*; Csáki Ferencz (ref.) 50 *kr.*; Radics Ágnes 50 *kr.*; özv. Figura Dánielné 2 *frt.*; Szathmári Péter id. 2 *frt.*; Kovács Imre (ref.) 10 *kr.*; Szarvas Pál 30 *kr.*; Szél Lajos 10 *kr.*; Szőke Péter 30 *kr.*; Mucsi Mihály 10 *kr.*; Olasz Sára 20 *kr.*; ifj. Hoiváth János 1 *frt* 20 *kr.*; Gál Sándor, ref. 10 *kr.*; Bíró Sára, ref. 10 *kr.*; Mészáros Imre, ref. 15 *kr.*; Bartha Sándorné, ref. 20 *kr.*; Szántó István 20 *kr.*; Szél Nagy Sára 40 *kr.*; Deák Nagy Sára, ref. 10 *kr.*; Magyar János 10 *kr.*; Péter János 10 *kr.*; Szappanos János 40 *kr.*; Fekete Mátyás 20 *kr.*; Markó Sándor 50 *kr.*; Csipka Mihály 30 *kr.*; Sajti János 50 *kr.*; Zsoldos István 2 *frt.*; Schiller Imre és neje 5 *frt.*; Csorba Ferencz 60 *kr.*; együtt 71 *frt* 55 *kr.*

E közlemény összege 147 *frt* 10 *kr.*

Az előbbi 4 közlemény összege . . . 2429 " 22 "

Együtt . . . 2576 *frt* 32 *kr.*

Kolozsvárt, 1892. október 21.

FERENCZ JÓZSEF,
unitárius püspök.

A SZÉKELY-KERESZTURI GYMNASIUM

6-ik tanári székére tett adakozások,

XII. közlemény.

Tökét készpénzben.

Ferenczy Gyula főszolgabíró gyűjtő ivén Ugron Zoltán 10 *frt.*

Kolozsvárt, 1892, október 20.

BENCZÉDI GERGELY,
közpénztárnok.